

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ «НА УРОК»

На Урок
освітній проект

7 КЛАС НУШ: ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

ДОБІРКА АДАПТОВАНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ
ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ НУШ

2024

ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ «НА УРОК»

<https://naurok.com.ua>

Зміст

- [Лекції](#)
- [Мозковий штурм](#)
- [Інтерактивні вправи та прийоми загального призначення](#)
- [Інтерактивні техніки кооперативного навчання](#)
- [Інтерактивне формувальне оцінювання](#)

Лекції

Лекція-бесіда або «діалог з аудиторією»

Це найбільш поширена та порівняно проста форма активного залучення учнів до навчального процесу. Перевага лекції-бесіди полягає в тому, що вона дозволяє привертати їхню увагу до найбільш важливих питань теми, визначати зміст та темп викладання навчального матеріалу. Активізувати участь учнів у лекції-бесіді можна різними прийомами, наприклад, спантеличуючи їх питаннями на початку та під час лекції. Запитання можуть бути інформаційного та проблемного характеру та спрямовуватись на з'ясування думок та рівня поінформованості школярів по темі, ступеня їхньої готовності до сприйняття нового матеріалу.

Лекція-дискусія

Вона залучає учнів до активного обговорення різних точок зору, спонукає їх до осмислення різних підходів, аргументації чужої та своєї позиції. Під час лекції-дискусії вчитель наводить окремі приклади у вигляді ситуацій чи коротко сформульованих проблем та пропонує школярам стисло їх обговорити. Однак такому обговоренню має передувати ґрунтовна підготовка учнів, як у змістовному, так і у формальному плані, наявність у них щонайменше двох протилежних думок щодо проблеми. На відміну від лекції-бесіди при викладанні навчального матеріалу вчитель не тільки використовує відповіді учнів на свої запитання, а й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами.

Лекція вдвох

Це лекція, під час якої навчальний матеріал проблемного змісту подається учням у живому діалогічному спілкуванні двох вчителів між собою. Моделюються реальні ситуації обговорення теоретичних питань із різних позицій, які потребують від учнів ухвалення самостійного рішення щодо того, якої точки зору дотримуватися. Діалог вчителів демонструє культуру пошуку спільного вирішення проблеми з залученням у спілкування учнів, які ставлять запитання, формують своє ставлення до обговорюваного матеріалу, показують свій емоційний відгук на те, що відбувається.

Проблемна лекція

Це лекція спирається на логіку послідовно модельованих проблемних ситуацій шляхом постановки проблемних питань чи завдань. Починається лекція з постановки проблеми, яку необхідно вирішити під час викладу навчального матеріалу. Для такої лекції відбираються розділи теми, які є найбільш важливими та найбільш складними для засвоєння учнями. За допомогою проблемних та інформаційних питань, висування гіпотез, їх підтвердження чи спростування, вчитель спонукає учнів до спільного роздуму та дискусії.

Лекція-провокація або лекція із заздалегідь запланованими помилками

Ця лекція розвиває в учнів вміння оперативно аналізувати навчальні ситуації, виступати у ролі експертів, опонентів, рецензентів, знаходити невірну чи неточну інформацію. Підготовка вчителя до лекції полягає в тому, щоби закласти у її зміст певну кількість помилок змістовного, методичного чи поведінкового характеру, що найбільш часто допускаються учнями. Завдання школярів - під час уроку відзначати у зошиті помічені помилки та назвати їх наприкінці лекції. На розбір помилок відводиться 10-15 хвилин.

Лекція-прес-конференція

Вона проводиться для з'ясування кола питань, недостатньо зрозумілих учнями під час засвоєння навчального матеріалу. На початку уроку вчитель називає тему лекції та просить учнів протягом 2-3 хвилин сформулювати запитання, що їх найбільше цікавлять, написати на аркуші та передати педагогу. Протягом наступних 3-5 хвилин він сортує запитання щодо їх смислового змісту і починає лекцію. Викладення матеріалу будується не як відповідь на кожне питання, а у вигляді зв'язного розкриття теми, у процесі якої формулюються відповідні відповіді. По завершенню уроку вчитель проводить підсумкову оцінку запитань як відображення знань та інтересів учнів.

Мозковий штурм

Ідея методу полягає у відокремленні процесу генерування ідей від їхньої критичної оцінки. Учитель має фіксувати всі думки, припущення, ідеї на дошці чи аркушах паперу. На етапі генерування ідей не можна критикувати та оцінювати висловлювання учнів.

На генерацію ідей дається загалом 20-25 хвилин, після невеликої перерви школярі мають приступити до критичної оцінки та доопрацювання ідей.

Порядок проведення:

- Запропонуйте учням сісти так, щоб вони почувалися зручно і невимушено.
- Визначте основні правила.
- Повідомте їм проблему, яку треба вирішити.
- Запропонуйте учасникам висловити свої ідеї. Записуйте їх в порядку надходження. Не вносьте в ідеї жодних коректив.
- Спонукайте учасників до висування нових ідей, додаючи при цьому свої власні.
- Намагайтеся уникати глузування, коментарів або висміювання будь-яких ідей.
- Продовжуйте доти, доки надходять нові ідеї.
- Наостанку обговоріть та оцініть запропоновані ідеї.

Метод не вимагає спеціальної підготовки, за його допомогою можна вирішити майже будь-яку проблему. Завдяки «мозковому штурму» можна зробити віртуальну зміну ідеї дев'ятьма способами:

- 1) альтернатива;
- 2) порівняння;
- 3) модифікація;
- 4) перебільшення;
- 5) зменшення;
- 6) заміщення (використання інших процесів, матеріалів);
- 7) заміна;
- 8) перевертання;
- 9) комбінація.

Зворотна «мозкова атака»

Сенс цієї техніки полягає у складанні найбільш повного переліку недоліків аналізованої проблеми. Усі процедури проведення відповідають правилам прямої мозкової атаки.

«Мозкова атака» з оцінкою ідей

Цей метод призначений для вирішення складних завдань та виконується у три етапи:

1. Кожному учню надається загальний перелік ідей, з якого він має обрати, на його думку, 3-5 найкращі. Дозволяється додавати нові та розвивати існуючі.
2. Кожен учасник повідомляє про обрані ідеї та аргументує їх переваги (однакові ідеї повторно не обговорюються). У результаті обговорення складають таблицю позитивної та негативної оцінки кожної ідеї. Кожен учасник має вибрати з таблиці один-два найкращі варіанти.
3. Обрані варіанти обговорюються та ранжуються. Як підсумок можна скласти ескізи, таблиці та діаграми.

«Мозкова атака» за круговою схемою

Учні об'єднуються у групи по 3-5 осіб, кожен із яких записує на аркуші по 2 – 3 ідеї. Під час роботи у команді школярі обмінюються картками, записані на них ідеї розвиваються іншими учасниками та поповнюються новими. Після триразового обміну кожна група складає зведений список висунутих ідей. Наприкінці всі групи надають складений перелік для загального обговорення та оцінки.

Метод карткового опитування

Цей прийом призначений для збирання ідей, інформації, проблем, очікувань. Учням ставиться запитання та пропонується обрати один із варіантів відповідей, які розміщені на дошці у вигляді карток. На кожен картку виноситься лише одне висловлювання, яке має бути чітким і лаконічним. Деякі види висловлювань можуть бути співвіднесені з певним кольором картки (критика – червоний, проблема – білий, фантазія, ідея – жовтий тощо). Для вибору карток відводиться чітко фіксований час.

Метод подвійного карткового опитування

Цей метод передбачає вибір двох та більше варіантів карткових відповідей, як правило, протилежних, зокрема:

- «за» та «проти»;
- справжнє, майбутнє, минуле;
- завдання різних учасників діяльності тощо.

Метод точкових запитань

Цей метод передбачає не висловлювання учнів, а визначення ними оцінки з приводу висловлювання, положень, тез у певній системі координат. Найчастіше використовується, як барометр настрою групи та привід для подальшої дискусії.

Метод смислового поля

Цей прийом слугує для звуження проблем обраної теми. Після повідомлення теми учням пропонується надати письмові відповіді на запитання:

- У чому сенс проблеми?
- Пропозиції щодо рішення.
- Очікувані проблеми.
- Ще не вирішені питання.

Інтерактивні вправи та прийоми загального призначення

Колоквіум

Колоквіум – групове обговорення під керівництвом вчителя досить широкого кола проблем (ситуацій). Одночасно це і форма контролю, різновид усного іспиту, масового (фронтального) опитування, що дозволяє вчителю в порівняно невеликий термін з'ясувати рівень знань, умінь школярів. Колоквіум, як правило, проходить у формі дискусії, під час якої учням надається можливість висловити свою точку зору на розглянуту проблему (ситуацію), обґрунтувати та захистити її.

Інтерв'ю

Термін «інтерв'ю» походить від англійського interview, тобто бесіда. За змістом інтерв'ю поділяються на групи:

- документальні інтерв'ю – вивчення подій минулого, уточнення фактів та інтерв'ю думок, мета яких – виявлення оцінок, поглядів, суджень тощо;
- інтерв'ю думок – найпоширеніша форма інтерв'ю. Його мета - дізнатися думку респондента щодо конкретного питання..

Спаринг-партнерство

Спаринг-партнерство є різновидом парної роботи, під час якої учні, виконуючи роль суперників у змаганні, виконують завдання за заздалегідь заданим педагогом алгоритмом. Спаринг-партнери готуються до уроку індивідуально, виконуючи завдання певної складності чи розробляючи їх один одному. Підбір спаринг-партнерів може бути різним (однакового рівня підготовки або різнорівневий) залежно від мети (діагностика рівня навченості, стимулювання та мотивація пізнавальної активності, формування адекватної самооцінки, комунікативних навичок тощо).

Технологія «Mind-mapping»

Цей прийом організації спільної діяльності проводиться у такій послідовності:

- 1) у центрі дошки міститься велика табличка з темою обговорення;
- 2) у кожного учасника є набір карток, на які він записує свої ідеї;
- 3) учасники вивішують картки з ідеями на дошку;
- 4) модератори допомагають об'єднати близькі за змістом картки;
- 5) загалом усі представлені варіанти представляють «ідеальний образ» рішення обговорюваної проблеми, який далі обговорюється в груповій дискусії.

Метод «Контрольна таблиця Осборна»

Ця відома креативна методика використовується в багатьох областях та професіях. Запропонуйте школярам поміркувати над змінами, які відбудуться з предметом, явищем, що досліджується, якщо зробити з ним певні дії. Попросіть їх надати відповіді на запитання у вигляді таблиці:

1. Чи можна по-іншому використовувати, застосовувати це?
2. На що це схоже? Чи є аналогії?
3. Які ознаки можна змінити? Колір, форму, звучання?
4. Чи можна збільшити розмір, швидкість, кількість?
5. Чи можна це зменшити? Щось прибрати? Розділити? Зробити легше, світліше, тонше?
6. Які властивості можна замінити? Чи можна змінити розташування?
7. Чи можна поміняти місцями окремі фрагменти?
8. Як виглядатиме протилежна ідея? А якщо змінити ролі?
9. Чи можете Ви поєднати цю ідею з іншими?
10. Чи можна трансформувати? Стиснути, розтягнути, зробити твердим, рідким, прозорим?

Метод «Прес»

Метод навчає учнів виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стильній формі, переконуючи інших. («Я вважаю, що ...», «Тому, що ....», «Наприклад ...», «Таким чином ...»).

Вимушені дебати

Побудуйте пари таким чином, щоб їх учасники були протилежної думки з якогось питання. Запропонуйте подебатувати, але відстоювати не свою позицію, а протилежну. Це спонукає школярів дистанціюватися від власних переконань і вчить їх більш широко мислити і розглядати питання під різними кутами зору.

Оптиміст/песиміст

У парах учні мають обговорити якусь тему, обравши роль песиміста чи оптиміста. Емоційна складова і «проживання» теми під час дебатів дозволить їм краще зрозуміти себе і розкритись як особистість. Потім можна занотувати песимістичні й оптимістичні пропозиції й показати, що не все в житті так однозначно, як може здаватися.

Ротація

Обєднайте клас у декілька груп. Сформууйте куточки для роботи в групах, у кожному з них розмістіть дошку чи покладіть ватман, на якому має бути одне питання. Після того, як кожна група напише відповідь, її учасники переходять до наступної дошки. Тут вони пишуть свою відповідь нижче відповіді попередньої групи. І так поки всі групи не опрацюють всі питання. Таким чином учні вчаться всебічно розглядати якесь питання і працювати в команді.

Переможець

Об'єднайте клас у 4 групи й запропонуйте обговорити певну проблему. Далі одна група має поділитися висновками з іншою та обрати найкращий зі своїх варіантів і представити його перед класом. Так само мають зробити дві інші групи. Потім клас має обрати групу, чия відповідь серед чотирьох була найкращою.

Фільм

У групах учні мають обговорити приклади фільмів, в яких було використано поняття чи подію, обговорену на уроці. Запитайте, як, на їх погляд, вдалося режисерові підкреслити ту чи іншу проблему, і чому він так зробив, як ще можна було б підняти зазначену тему. Можливо, є сенс попросити учнів подивитися фільми заздалегідь або переглянути певні сцени в класі. Подумайте про фільми, що показують історичні чи географічні факти, біографії відомих людей тощо.

Карусель

Учні розсаджуються в два кола – внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухається. Можливі два варіанти використання методу – для дискусії (відбуваються «попарні суперечки» кожного з кожним, причому кожен учасник внутрішнього кола має власні, неповторювані докази), чи для обміну інформацією (учні із зовнішнього кола, рухаючись, збирають дані).

Акваріум

У цьому методі одна мікрогрупа працює окремо в центрі класу, після обговорення викладає результат, а решта груп слухає, не втручаючись. Після цього групи зовнішнього кола обговорюють виступ групи і власні здобутки.

Мозаїка

Це метод поєднує групову та фронтальну роботу. Малі групи працюють над різними завданнями, після чого переформовуються так, щоб у кожній новоствореній групі були експерти з кожного аспекту проблеми (наприклад, кожна первинна група аналізувала один вірш Т.Шевченка, після переформування перша нова група повинна узагальнити тематику всіх опрацьованих віршів, друга – ідейне навантаження, третя – образи, четверта – форму).

Мікрофон

Цей метод надає можливість кожному учню сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Правила проведення:

1. Вчитель говорить учням: «уявіть, що у вас в руках мікрофон і вам потрібно висловити думку».
2. Говорить тільки той або та, у кого уявний «мікрофон».
3. Подані відповіді не коментуються і не оцінюються.

Навчальні відео

Метод навчання за допомогою відеоданих може бути корисний для вирішення широкого кола прикладних задач у процесі навчання. Наприклад, показ «ситуаційного» матеріалу, проведення рольових ігор, демонстрація різних технік та подання інформації, яка вимагає високоякісної передачі графіки або руху. Навчальними відео можуть бути:

- відеоконспекти інших вчителів;
- жанрові відео (фрагменти з кінофільмів, документальні відео, аматорська зйомка) – для підкріплення та проблематизації тем, які піднімаються;
- емоційні відеофрагменти, які створюватимуть певний настрій у групі (їх можна демонструвати перед початком уроку або під час перерв). Варто пам'ятати, що демонстрування навчальних відео повинно займати не більше 15 хвилин, інакше це може спричинити в учасників відчуття втоми, нудьги, розсіяти їхню увагу та знизити інтерес до предмету.

Мета-план

Цей метод обміну думками особливий у тому, що учасники не можуть спорити між собою. Робота виконується на невеликих аркушах паперу із чітким викладом думок. Організація роботи така:

1. Обирається певна проблема.
2. Учасники об'єднуються у групи та складають відповіді на запитання, пов'язані із цією проблемою, за 4-ма позиціями:
  - Реальний стан справ,
  - Як повинно бути.
  - Чому у дійсності саме так, а не як повинно бути.
  - Пропозиції.

Пошук інформації

Різновидом роботи в малих групах є командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює раніше прочитану вчителем лекцію або матеріал попереднього уроку, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання. Цей метод використовують з метою поживлення сухого, іноді нецікавого матеріалу. Для груп розробляють запитання, відповіді на які можна знайти в різних джерелах інформації. Ними можуть слугувати:

- роздатковий матеріал;
- документи;
- підручники;
- довідкові видання;
- доступна інформація на комп'ютері;
- артефакти (пам'ятки матеріальної культури);
- прилади.

Учні об'єднують у групи, визначається час на пошук та аналіз інформації. Кожна група отримує запитання з теми уроку. Наприкінці уроку заслуховують повідомлення від кожної групи, які потім повторюються або доповнюються всім класом.

Навчаючи - вчуся

Цей метод надасть учням можливість взяти участь у навчанні та передачі знань своїм однокласникам.

Порядок організації роботи:

- Після того, як учитель роздасть учням картки із завданням, слід ознайомитися з інформацією, що міститься на них. Якщо учню щось незрозуміло, слід запитати про це в учителя, перевіривши, чи правильно він розуміє інформацію.
- Учень ознайомлює зі своєю інформацією у доступній формі інших однокласників. Слід говорити тільки з однією особою. Переказавши їй свою інформацію, та уважно вислухавши інформацію від неї. Коли час виконання вправи сплине, учні розказують у класі, про що вони дізналися від інших.

Незакінчені речення

Цей прийом часто поєднують з «мікрофоном». Він дає змогу ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім можливість долати стереотипи, вільніше висловлюватися стосовно запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити стисло, але по суті й переконливо.

Визначивши тему, з якої учні будуть висловлюватися в колі ідей або використовуючи уявний мікрофон, учитель формулює незакінчене речення і пропонує учням закінчити його. Кожен наступний учасник обговорення має починати свій виступ із запропонованої формули. Учасники працюють із відкритими реченнями, наприклад:

- «на сьогоднішньому уроці для мене найважливішим відкриттям було...»;
- «ця інформація дає нам підстави для висновку, що...»;
- «це рішення було прийнято, бо...» тощо.

Метод «Прес»

Цей метод використовується у випадках, коли виникають суперечливі питання й потрібно зайняти й аргументувати чітко визначену позицію з суспільної проблеми, що обговорюється. Метою застосування цього методу є надання учням можливості під час уроків навчитися формулювати й висловлювати свою думку з дискусійного питання аргументовано в чіткій та стислій формі.

Метод має таку структуру та етапи (їх слід роздати або написати на дошці):

1. ПОЗИЦІЯ - Я вважаю, що ... (висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваш погляд).
2. ОБҐРУНТУВАННЯ - ..тому, що... (наведіть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції).
3. ПРИКЛАД - ... наприклад... (наведіть факти, які демонструють ваші докази, вони підсилять вашу позицію).
4. ВИСНОВКИ - Отже (тому), я вважаю... (узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, що необхідно робити).

Ток-шоу

Метою цього прийому є набуття навичок публічного виступу та дискутування. Учитель на такому уроці є ведучим. Робота організується таким чином:

- Оголошується тема дискусії.
- Запрошуються «гості», які висловлюються з запропонованої теми.
- Слово надається глядачам, які можуть висловити свою думку або поставити запитання «запрошеним» за одну хвилину.
- «Запрошені» мають відповідати якомога коротше і конкретніше.
- Ведучий може ставити своє запитання або переривати промовця через ліміт часу.

Ця форма роботи допоможе учням навчитися брати участь у загальних дискусіях, висловлювати й захищати власну позицію.

Діалог Сократа

Для проведення сократівського діалогу слід визначити суспільну проблему — об'єкт обговорення. Найголовніше у запропонованій навчальній моделі — з'ясування позиції учнів. Цей прийом передбачає такі етапи:

1. Ознайомлення із сутністю справи. Вчитель зачитує завдання учням, яке треба опрацювати. Вони обговорюють, як певний випадок стосується школи, громади чи їх особисто: виділяють основні моменти випадку, аналізують, хто як діяв і чому.
2. Визначення завдання. Учні вибудовують факти в єдину систему, пояснюючи, які цінності опрацьовуватимуть (свобода слова, захист спільного добробуту, місцева автономія, рівність можливостей тощо). Вибирається питання для обговорення.
3. Прийняття позиції. Учні пропонуються визначити позицію та обґрунтувати її. Дослідження мотивів для визначення позиції. Детальне дослідження та аргументація різних позицій учнів.
4. Перегляд і утвердження позиції. Відбувається визначення позицій учнів, її підґрунтя; аналізуються аналогічні ситуації.
5. Перевірка позицій за допомогою фактичного матеріалу, уважне опрацювання фактів. Учитель допомагає учневі з'ясувати, чи втримає він свою позицію за будь-яких умов. Тут доцільно виділити два етапи:
  - 5.1. аналіз дій, який відбувається у вигляді обговорення цінностей та питань. Це дає матеріал для подальшого дослідження;
  - 5.2. аргументація, побудована на протиставленні, повинна сприяти утвердженню позиції учня. У роботі допоможуть такі запитання:
    - Чи достатньо обґрунтованою є ваша (твоя) позиція?
    - Чи доказовими є ваші (твої) аргументи?
    - Чи доведеним є фактичний матеріал, що використовуєте?
    - Якими є (будуть) наслідки пропонованих позицій?
    - При яких обставинах ви (ти) зможете змінити вашу позицію?

Очікуваний результат: оволодіння учнями навичками визначення суспільних проблем, аналізу питання, визначення позицій на основі цінностей; набуття умінь розв'язувати термінологічні, фактичні та ціннісні суперечності, вести діалог. Така модель сприяє розвитку плюралізму та поваги до думки інших людей.

Ситуаційний аналіз

Сенс цього методу полягає в обговоренні реальних ситуацій, які стосуються актуальної теми. Ситуація може бути запозичена з досвіду вчителя, учнів, з літературних описів. За допомогою цього методу можна проводити аналіз ситуацій, визначати в них ключові проблемні питання, формулювати ідеї щодо їх можливого розв'язання.

Ажурна пилка

Метод дозволяє учням вивчити значну кількість інформації за короткий час, а також заохочує їх допомагати один одному.

Під час роботи за цим методом учні мають бути готовими працювати в різних групах. Спершу кожен учень працюватимете в «домашній» групі. Завданням для кожного учня є аналіз та засвоєння певної порції інформації на такому рівні, щоб він був здатний чітко і зрозуміло викласти її іншим учням.

Потім в іншій групі, яка називається експертною, такі учні виступатимуть в ролі «експертів» із питання, над яким вони працювали в домашній групі, вчитимуть цій інформації інших та відповідатимуть на їхні запитання. В експертній групі учні також мають отримати інформацію від представників інших груп. Завдання експертної групи - здійснити обмін інформацією.

Наприкінці уроку учні знову повертаються до своєї «домашньої» групи, щоби поділитися тією новою інформацією, яку їм надали учасники інших груп. Їхнім завданням тепер буде знов обмінятися інформацією, узагальнити її та виробити спільні рішення разом з учасниками домашньої групи.

Аналіз ситуації

Цей метод є надзвичайно корисним при правильному та ефективному його застосуванні. У процесі його використання учні здійснюють самостійний пошук і добір інформації, критично оцінюють її достовірність, аналізують специфіку конкретної ситуації, за якої був створений певний текст, а також погляди його автора. Учні можуть аналізувати:

- нормативно-правові документи;
- статті із періодичних видань;
- статистичні дані;
- історичні джерела;
- художню літературу тощо.

Аналіз ситуації відбувається за схемою:

А) факти: Що відбулося? Хто є учасниками справи? Що ми про них знаємо? Які факти є важливими? Які є другорядними?

Б) проблеми: У чому полягає конфлікт? Яке питання ми повинні вирішити для розв'язання ситуації?

В) аргументи: Якими є ваші аргументи на захист кожної зі сторін ситуації?

Г) рішення: Яким буде рішення зі справи? Якими є причини вашого рішення? Якими можуть бути його наслідки?

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ

Робота в парах

Технологія сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують тривалого часу.

Як організувати роботу:

- Запропонуйте учням завдання, поставте запитання для невеличкої дискусії чи аналізу гіпотетичної ситуації. Після пояснення питання або фактів, наведених у завданні, дайте їм 1—2 хв для обмірковування можливих відповідей або рішень індивідуально.
- Об'єднайте учнів у пари, визначте, хто з них висловлюватиметься першим, і запропонуйте обговорити свої ідеї одне з одним.
- По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом. При потребі, це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Ротаційні (змінювані) трійки

Технологія сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння.

Як організувати роботу

- Розробіть різноманітні запитання, щоб допомогти учням почати обговорення нового або поясненого матеріалу.
- Об'єднайте учнів у трійки. Розмістіть трійки так, щоб кожна з них бачила трійку справа і трійку зліва. Разом усі трійки мають утворити коло.
- Дайте кожній трійці відкрите запитання (однакове для всіх). Кожен у трійці має відповісти на це запитання по черзі.
- Після стислого обговорення запропонуйте учасникам розрахуватися від 0 до 2. Учні з номером 1 переходять до наступної трійки за годинниковою стрілкою, а учні з номером 2 переходять через дві трійки проти годинникової стрілки. Учні з номером 0 залишаються на місці й є постійними членами трійки. Результатом буде цілком нова трійка.
- Ви можете рухати трійками стільки разів, скільки у вас є запитань.

Два – чотири - всі разом

Цю технологію застосовують:

- для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій;
- для збирання інформації з певної теми;
- для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань;
- для розвитку вміння аргументувати свою позицію.

Як організувати роботу

- Розставте стільці для учнів у два кола.
- Учні, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а ті, що в зовнішньому - обличчям до центру. Отже, кожен сидить навпроти іншого.
- Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє — рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець вправо, опиняючись перед новим партнером.
- Мета - пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Один із варіантів застосування технології:

- кожен учень «Каруселі», який сидить у зовнішньому колі, має аркуш із конкретним питанням (темою) й під час переміщення збирає максимум інформації, аспектів, поглядів із зазначеної проблеми;
- наприкінці відбувається заслуховування окремих відповідей, обговорення того, які питання виявилися особливо складними, продуктивними чи, навпаки, швидко вичерпалися й чому, як працювали партнери тощо.

У разі застосування цього методу можна досягти узагальнення наявних в учнів знань, їх активізації й перетворення в загальногрупове надбання.

Робота в малих групах

Роботу в групах варто використовувати для розв'язання складних проблем, що потребують колективного розуму.

Як організувати роботу

- Об'єднайте учнів у групи.
- Запропонуйте їм пересісти по групах. Усі члени групи мають добре бачити одне одного.
- Повідомте учням про ролі, які вони мають розподілити між собою й виконувати під час групової роботи.
- Дайте кожній групі конкретне завдання та інструкцію щодо організації групової роботи. Намагайтеся зробити свої інструкції максимально чіткими.
- Дайте групам достатньо часу на виконання завдання.
- Забезпечте нагороди за групові зусилля.
- Запропонуйте учням подати результати роботи.
- Запитайте учнів, чи була виконана робота корисною й чого вони навчилися.
- Прокоментуйте роботу груп з погляду її навчальних результатів та організації процедури групової діяльності.

Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності.

Ролі

Головуючий (спікер):

- зачитує завдання групи;
- організовує порядок виконання;
- пропонує учасникам групи висловитися по черзі;
- заохочує групу до роботи;
- підбиває підсумки роботи;
- за згодою групи визначає доповідача.

Секретар:

- веде стисло і розбірливо записи результатів роботи своєї групи;
- як член групи має бути готовим висловити думку групи під час підбиття підсумків або допомогти доповідачу.

Посередник:

- стежить за часом;
- заохочує групу до роботи.

Доповідач:

- чітко висловлює спільну думку, якої дійшла група;
- доповідає про результати роботи групи.

Інтерактивне формувальне оцінювання

Квитки на вхід та вихід

Це простий та ефективний формат перевірки знань, який легко адаптувати до будь-якого формату навчання. Для початку підготуйте два шаблони квитків із переліком тверджень для кожного. Це можуть бути звичайні роздруківки, різнокольорові картки, таблиці чи навіть онлайн-форми. Обирайте найбільш зручний варіант. Вхідні квитки призначені для аналізу рівня засвоєння матеріалу попереднього уроку чи перевірки домашнього завдання. На початку заняття учні мають записати короткі тези, що розкривають наступні пункти вивченого матеріалу:

- головна ідея;
- найдивовижніша ідея;
- найзаплутаніша частина;
- яке запитання з теми слід включити до підсумкового тесту.

Такі завдання сприяють кращому засвоєнню та запам'ятовуванню матеріалу. А наприкінці заняття запропонуйте учням записати три окремі твердження:

- 3 аспекти, які я не знав раніше;
- 2 аспекти, які мене здивували на уроці;
- 1 аспект, який мені сподобався.

Рекомендуємо встановити часові межі виконання завдання та неодмінно забезпечити зворотній зв'язок.

№	P007088/001	Дата		 5533057777	ВИХІДНИЙ КВИТОК
Ім'я та прізвище	_____				
3 речі, яких я сьогодні навчився/навчилася:	_____				
2 речі, які мені сподобалися:	_____				
1 річ, яка мене засмутила:	_____				

№	H006009/001	Дата		 4820057569	ВИХІДНИЙ КВИТОК
Ім'я та прізвище	_____				
Сьогодні мені вдалося	_____				
Завтра я сподіваюся	_____				

Самооцінювання у груповій роботі

Заздалегідь підготуйте листи самооцінювання та попросіть кожного учня оцінити свій внесок (від 0 до 2-х балів за кожне твердження) у спільну роботу команди :

- Ти брав активну участь в роботі групи.
- Ти вносив вдалі пропозиції, які врахувала група.
- Ти надав підтримку іншим членам групи, заохочував їх до роботи.
- Ти висунув цілком нову ідею, що сподобалась іншим.
- Ти вдало узагальнював думки інших і просував роботу групи вперед.
- Ти доповідав класу про результати групової роботи.

Індекс комфорту на уроці

Учням пропонується оцінити рівень психологічного комфорту на уроці:

стан	+1	-1	стан
інтерес			нудьга
азарт			апатія
захищеність			беззахисність
самостійність			підпорядкованість
задоволеність			незадоволеність
почуття успіху			почуття невдачі
радість спілкування			Почуття самотності
впевненість			невпевненість
підйом настрою			спад настрою
почуття новизни			відчуття стандартності

ключ:

- Від 0 до 0,4 (не включаючи 0,4) - низький;
- Від 0,4 до 0,6 (не включаючи 0,6) - близький до норми;
- Від 0,6 і вище - високий.

Гра в кубик

Покажіть 6 запитань до уроку. Об'єднайте учнів у групи по 4 особи. У кожної групи є один кубик. Кожен кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером. Якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнити попередню відповідь або кинути кубик ще раз. Відповіді можна записувати.

Подумай – запиши – обговори в парі – поділися

Учні обдумують відповідь самостійно, записують її, об'єднуються в пари та обговорюють відповідь із партнерами, а потім озвучують її всьому класу.

Хрестики-нулики

Набір видів роботи, з яких учні самостійно можуть обирати ті, що можуть продемонструвати їхнє розуміння теми. Набір представлений у вигляді сітки з дев'яти квадратів, схожої на дошку для гри в хрестики-нулики, можна попросити учнів обирати так, щоб зрештою закреслити «три підряд». Завдання можуть відрізнятися за змістом, процесом та результатом і можуть бути адаптовані залежно від глибини знань.

Візьми і передай

Спільна групова робота, яку використовують, щоб поділитися думками або зібрати інформацію від кожного учасника групи; учні записують відповіді, потім передають вправо, додають власну відповідь на іншому аркуші і продовжують, доки їхній папірець обійде всю групу і знову повернеться до них. Потім обговорюють результати в групі.

Творчі міні-проекти

Учні можуть створювати масштабні проекти, але чому б не зробити їх короткими та простими? Ось декілька ідей для швидких проектів:

- створити плакат або колаж, який ілюструє тему;
- створити діаграму про предмет та скласти за нею розповідь;
- створити свої власні картки для перевірки знань інших учнів.

Ця стратегія досліджує розуміння, а не лише механічну пам'ять, та заохочує учнів до роздумів під час створення проекту.

Спілкування в месенджері

Сенс цієї стратегії полягає в імітації бесіди в месенджері. Але не звичайною, а пов'язаною з темою уроку. Чому б не запропонувати учням побути в ролі історичних постатей, які обговорюють цікаві події світового масштабу? Чи створити діалог друзів, які допомагають одне одному розібратися у складних математичних поняттях.

Учніське інтерв'ю

Ця стратегія схожа на попередню, а використовувати її найкраще наприкінці уроку. Запропонуйте учням об'єднатися у групи та протягом декількох хвилин обговорити вивчений матеріал, а потім взяти інтерв'ю в інших команд. Порекомендуйте поставити їм наступні запитання.

- Що з того, що ви дізналися, було найкориснішим?
- Що було найскладнішим на уроці?
- Чи потрібна вам допомога?
- Чи можете ви допомогти комусь?

Живий музей

Ця творча підсумкова стратегія оцінювання фактично представляє собою підготовку виставки, на якій учні виступають у ролі експонатів музею, а вчитель – у ролі відвідувача. Запропонуйте учням обрати ключові ідеї з вивченої теми та підготувати коротку (на 2-3 хвилини) презентацію чи доповідь.

На початку уроку учні (або групи учнів) розходяться класом та завмирають, а вчитель розпочинає екскурсію. Біля кожного експонату вчитель зупиняється, натискає уявну кнопку, «оживляючи» експонат. Учень проводить презентацію та завмирає, а педагог продовжує екскурсію.

Швидке розкриття карт

Це весела змагальна вправа. Запропонуйте двом учням стати один проти одного та швидко написати відповідь на запитання чи намалювати скетч. Коли ви кажете «Вперед!», розпочинається відлік часу та учні розпочинають виконувати завдання. Виграє той, хто закінчить першим.

Блог

Запропонуйте школярам протягом певного періоду вести індивідуальні або групові блоги, в яких робити невеликі записи, що стосуються того, що вони дізналися на уроках, що їх зацікавило, що залишилося незрозумілим, що вони хотіли б повторити або уточнити.

«Знайди зайве»

Ця вправа дозволить зацікавити школярів з першої хвилини уроку. Заздалегідь оберіть девіз уроку (прислів'я, крилатий вираз, вислів відомої людини) та додайте до нього зайві цифри чи слова (наприклад, назви тварин, рослин, міст, літературних героїв, шкільного приладдя тощо). Напишіть деформований девіз на дошці та попросіть школярів видалити зайві елементи та відгадати тему уроку.

«Інтелектуальні гойдалки»

Ця вправа – незвичний спосіб проведення оперативної дискусії щодо запропонованої проблеми чи актуального питання. Її сенс полягає у тому, що учасники мають міркувати, висловлювати оригінальні погляди та відстоювати свою точку зору. І чим оригінальніше та емоційніше вони це роблять, тим інтенсивніше «розгойдуються гойдалки».

Запропонуйте школярам відповісти на запитання (чи декілька запитань). Звертаючись до конкретного учня, попросіть його висловитися за запропонованою проблемою та коментуйте, наскільки інтенсивно він «розгойдує інтелектуальні гойдалки». Намагайтеся залучити до дискусії всіх школярів, а наприкінці підбийте підсумки та узагальніть результати.

Обговори – Поділись

Визначте проблему або поставте запитання на певну тему та об'єднайте учнів у пари. Запропонуйте школярам протягом певного часу поділитися своєю думкою з сусідом та знайти правильну відповідь. Така вправа сприятиме активному залученню школярів до роботи та кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

«1*2*4»

Сенс цієї вправи полягає у виконанні завдання у 3 етапи: індивідуально кожним школярем, у парах і творчих групах.

1. Поставте школярам запитання та запропонуйте протягом 3-5 хвилин знайти на нього відповідь. Попросіть декількох учнів озвучити свої варіанти.
2. Запропонуйте школярам об'єднатися у пари, протягом 3-5 хвилин порівняти свої тексти та створити спільний текст. Декілька пар також мають представити результати своєї роботи класу.
3. Попросіть пари об'єднатися у творчі групи по 4 особи та протягом 7-10 хвилин попрацювати з текстами, створених у парах, узагальнити та поглибити їхній зміст.
4. У фіналі кожна команда має представити свій варіант вирішення проблеми.

Запитайте «відмінника»

Це один із дієвих способів організувати результативну взаємодію школярів. Запропонуйте їм розв'язати задачу або письмово відповісти на запитання, а потім озвучте правильну відповідь. Попросіть учнів, які його виконали правильно, підняти руки (якщо заняття проводиться в офлайн-форматі) або написати про це в чаті (якщо проводите онлайн-урок). Аби краще зрозуміти сенс і наступного разу не допускати помилок, запропонуйте школярам, які впорались з завданням, пояснити його виконання та відповісти на запитання однокласників.

Вчитель та учень

Наприкінці уроку попросіть учнів об'єднатися у пари та запропонуйте їм обрати одну з двох ролей: вчителя чи учня. Задача вчителя полягає в тому, щоб згадати основні тези уроку, а завдання учня – викреслити пункти у конспекті та знайти пункти, які «вчитель» пропустив.

«Фантастична добавка»

Вправа передбачає перенесення навчальної ситуації у незвичайні умови чи середовище. Наприклад, можна:

- перенестися на іншу планету;
- змінити значення якогось постійного параметра чи критерія;
- вигадати фантастичну тварину чи рослину;
- перенести літературного героя у сучасність;
- розглянути звичну ситуацію з незвичного погляду.

Ця вправа розвиває уяву та фантазію школярів і допомагає краще засвоїти навчальний матеріал.

Поділися результатами партнера

Після індивідуальної творчої діяльності запропонуйте учням об'єднатися у пари та поділитися один із одним своїми результатами. Попросіть школярів, які визнали роботу свого партнера цікавою або зразковою, представити її всьому класу.

«Примусова суперечка»

Запропонуйте учням подискутувати у парах на певну тему. Але є певна умова – кожен учень має відстоювати протилежний бік своєї особистої думки. Це заохочує школярів відійти від своїх переконань і навчає їх дивитися на проблему під різним кутом.

Також цю вправу можна провести іншим способом: об'єднайте клас у дві групи, одна з яких буде відстоювати певну позицію, а інша – їй протилежну. Слідкуйте за тим, щоб кожен учень мав змогу висловитися з приводу проблеми.

«Оптиміст/песиміст»

Попросіть школярів об'єднатися у пари та розглянути протилежні емоційні сторони тематичного дослідження, твердження чи художнього твору. Попросіть їх посправжньому прожити вивчення конкретної події та зрозуміти почуття героя. Така вправа спонукає школярів не стримувати власних почуттів та набувати важливих соціальних навичок.

«Дуель»

Попросіть школярів об'єднатися у групи та підготувати короткий виступ на тему, що вивчається. При чому кожна команда тренує одного, найбільш слабого учня. Під час виступу «Дуелянту» можуть допомагати двоє «секундантів» з числа сильних учнів.

Експертна оцінка

Ця вправа стане у пригоді під час написання творів або есе. Запропонуйте школярам об'єднатися у пари та обмінятися написаним текстом із партнером. Кожен учень має прочитати текст та написати відгук, який складається з 3-х абзаців:

- у першому абзаці описуються сильні сторони есе;
- у другому – розкриваються його недоліки;
- у третьому – потрібно написати, на чому б він зосередився, якби це був його твір.

Учні можуть багато чого навчитися один в одного!

Рух від дошки до дошки

Розділіть клас на декілька груп та створіть для кожної окрему дошку (фліпчарт або інтерактивну, залежно від формату уроку), на якій напишіть окреме запитання для кожної команди. Після того, як група напише відповідь на дошці, вона має переміститися до наступної, на якій написати свою відповідь під попередньою. Ця робота триватиме, поки всі команди не напишуть свою відповідь на кожній дошці.

Вибір переможця

Попросіть школярів об'єднатися у групи та поставте для всіх команд одне запитання чи проблему. Запропонуйте їм поміркувати та записати відповідь (або шляхи розв'язання проблеми), обмінятися своїми роботами з іншими групами та оцінити кожну. Наприкінці всі команди мають об'єднатися та обрати найкращу відповідь.

Перехресні групи

1. Запропонуйте школярам об'єднатися у групи (наприклад, по 4 особи). Протягом 5-10 хвилин вони мають обговорити запропоновану проблему та намалювати на папері шляхи її розв'язання у вигляді проєкту або моделі.
2. Попросіть учасників групи розрахуватись за порядковими номерами (наприклад, на першій-четвертій) та об'єднатися у команди нового складу (в одній групі об'єднуються всі «перші» номери, в іншій – всі «другі» тощо).
3. Створені групи мають поділитися результатами роботи групи першого складу, знову обговорити варіанти розв'язання проблеми та їх візуалізувати. Ця робота триватиме протягом 10-15 хв.
4. Кожна з творчих груп представляє всім свій варіант вирішення проблеми, а потім проводиться колективне обговорення робіт першого та другого складу.

Аналіз дилеми (проблеми)

Учні в колі обговорюють певну дилему (простіше) чи проблему (складніше, адже поліваріативно). Кожний висловлює свої варіанти, що складаються як результат вільного вибору. Найуспішнішими є завдання, що мають особистісний зміст.

Рекламна пауза

Для узагальнення й систематизації знань за кожною темою запропонуйте учням виготовити рекламний плакат, буклет, афішу, листівку тощо. Це дозволить виявити ступінь опанування програмового матеріалу. Наприклад, на уроці історії запропонуйте школярам представити товари, які з'явилися в цей проміжок часу.

Займи позицію

Ця вправа дасть змогу висловитися кожному учню, продемонструвати різні думки з теми, обґрунтувати свою позицію або навіть пристати на інший бік у будь-який час, якщо аргументи протилежної сторони були переконливими. Предметом обговорення мають бути дві протилежні думки, які не мають однозначної (правильної) відповіді.

Правила застосування:

Розмістіть на дошці плакати. На першому з них має бути написано «Згоден», на другому — «Не згоден», на третьому — «Не можу визначитися». Учні обирають позицію для себе та створюють робочі групи. У групах учасники-одномумці обговорюють свою позицію й добирають аргументи на її підтримку. На це та на підготовку її оприлюднення надається кілька хвилин. Кожна група обирає спікера, який презентує позицію групи перед усіма учасниками. Решта членів групи також може висловлюватися. Вислухавши різні точки зору, запитайте, чи не змінив хтось із учасників своєї думки, чи не бажає перейти до іншого плакату? Якщо такі учні є, варто попросити їх обґрунтувати причини свого переходу. Наприкінці попросіть учнів назвати найпереконливіші аргументи своєї сторони та протилежної.

Взаємоперевірка

Після виконання самостійної роботи об'єднайте учнів в пари. Попросіть їх перевірити роботи одне одного і підрахувати кількість правильно виконаних завдань.

Візьми та передай

Запропонуйте кожному учню записати відповідь на певне запитання та передати свій аркуш іншому школяру. Після того, як його папірець обійде всю групу і знову повернеться до нього, проводиться обговорення результатів. Ця групова робота допоможе поділитися думками або зібрати інформацію від кожного учасника.

Поділися результатами партнера

Після індивідуальної творчої діяльності запропонуйте учням об'єднатися у пари та поділитися один із одним своїми результатами. Попросіть школярів, які визнали роботу свого партнера цікавою або зразковою, представити її всьому класу.

